

УДК 316.354.

О. В. Олабин,
аспірант, КНУ ім. Т. Шевченка

СОЦІАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

О. Olabyn,
Post-graduate student, Taras Shevchenko National University of Kiev

SOCIAL TRANSFORMATION OF LEADER ACTIVITY IS IN SYSTEM OF STATE ADMINISTRATION

У статті розглядається соціалізація світогляду керівника і його діяльності в системі державного управління як засіб, що перешкоджає комерційній та корупційній діяльності працівників державної служби. Вказується на залежність заходів дотримання низки вимог при визначенні соціальної спрямованості трансформації діяльності керівника.

The article considered the socialization of outlook of the manager and its activities in the system of government management as a tool, preventing commercial and corrupt activities of the public staff. The author highlighted the degree of abiding certain requirements while determining the direction of social transformation of manager.

*Ключові слова: соціалізація, трансформація, соціально-культурна діяльність.
Key words: socialization, transformation, social and cultural activities.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасній трансформації діяльності керівника в системі державного управління та її соціалізації важливе місце відводиться соціальним факторам. Під соціальними факторами ми розуміємо сукупність світоглядних, ідеологічних і соціальних поглядів суб'єкта управління, якими він керується у своїй професійній діяльності і які визначають її зміст і кінцеву результативність для соціуму.

Для сучасного суспільства важливо, за яким змістом і на якому фундаменті здійснюватиметься професійна діяльність представників державної влади.

Соціалізація світогляду керівника і його діяльності в системі державного управління об'єктивно покликана стати засобом, що перешкоджає комерційній та корупційній діяльності яка спостерігається у працівників державної служби [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню цієї проблематики присвячені роботи вітчизняних науковців: А.Д. Криворака, М.Й. Маліка, О.М. Онищенко тощо. Методологія державного управління досліджена у працях С.Ф. Голова, О.О. Канцурова, М.М. Коцупатрого, В.В. Мельничук, І.І. Сардачук, В.В. Сопка та ін.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даного дослідження є розкриття сутності соціальної трансформації діяльності керівника в системі державного управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

До керівних кадрів системи державного управління як найважливішої частини людського потенціалу українського суспільства пред'являються дуже конкретні

вимоги, які і визначають самостійний і вкрай важливий напрям трансформації діяльності керівника в системі державного управління.

Одна з таких вимог пов'язана з тими позиціями, які він займає в суспільстві і які є основоположним мотивом у його професійній діяльності. У філософському розумінні тут можна говорити про реалізацію в його діяльності національної ідеї, яка, на жаль, до цих пір не отримала чіткого свого визначення. В даний час національний інтерес більшості керівників знаходиться в процесі свого формування [8].

Аналіз першого етапу ринкових перетворень та їх соціально-економічні наслідки можуть служити переконливим свідченням проведеної лінії в інтересах якихось соціальних груп на шкоду інтересам суспільства. Одним з яскравих підтверджень антисоціальної програми є витік за кордон українського капіталу. За оцінками західних експертів за минулі десятиліття було вивезено за кордон більше 1 трлн доларів США. Більше 500 млрд доларів США перебуває зараз на закордонних рахунках української еліти, і плани яких на майбутнє пов'язані з закордоном [1].

Тільки здатність розуміти і інтегрувати в єдине ціле свої соціологічні погляди, духовні та культурні цінності, знання і досвід у міжнародній сфері, допоможе сучасному керівникові приймати правильні і всебічно обгрунтовані рішення в інтересах всього соціуму.

Однією з вимог формування сучасної керівної еліти в системі державного управління є досягнення її соціально-моральної зрілості. Це передбачає здійснення її діяльності в руслі загальної стратегії розвитку соціуму, що відповідає інтересам більшості його громадян.

Соціальна складова діяльності керівників повинна виходити з вимоги забезпечення цілісності та безпеки країни, гарантування демократії та права, свободи і розвитку всіх громадян. При цьому керівники повинні во-

лодіти не тільки ринковою ідеологією, але і здатністю послідовно проводити в життя принципи і функції соціальної держави.

Такий підхід відповідає Указу Президента України "Про затвердження загальних принципів службової поведінки державних службовців" від 12.08.2002 р.: виходить з того, що визнання, дотримання та захист прав і свобод людини і громадянина визначає основний зміст діяльності органів державної влади та державних службовців; не чинити переваги яким-небудь професійним або соціальним групам і організаціям, бути незалежними від впливу окремих громадян, професійних чи соціальних груп і організацій; виключати дії, пов'язані з впливом будь-яких особистих, майнових (фінансових) та інших інтересів, що перешкоджають сумлінному виконанню посадових обов'язків [2].

Одним із проявів соціальних компонентів в діяльності керівників виступає схильність до лобізму. В даний час лобізм в суспільстві виступає як особливий інструмент формування та реалізації її впливу на професійну діяльність суб'єктів управління.

Лобізм, традиційно виступає "механізмом опосередкування управлінської взаємодії між громадянським суспільством і державою, формою своєрідного соціального обміну: реалізації інтересів (економічних, соціальних, культурних, релігійних тощо) в обмін на підтримку влади" [3, с. 52].

Як система реалізації інтересів певних соціальних груп, лобізм виявляється інструментом влади, для розподілу і перерозподілу державних ресурсів, а також впливу на прийняті рішення, але завжди він виступає вираженням прямого або опосередкованого впливу на державних чиновників.

В даний час лобізм як соціальне явище в системі органів державної влади знаходиться на початковій стадії свого формування і розвитку, тому важливо направити його розвиток у цивілізоване русло. Цивілізований лобізм як спосіб реалізації інтересів певних груп за допомогою надання тиску на органи влади як безпосередньо, так і через суспільство не отримав у нас належного розвитку. В українських реаліях, розвиток лобізму нерідко проявляється в посиленні корупції, протекціонізму і появи клановості.

Обмеження негативних аспектів функціонування лобізму як соціального інституту в рамках демократичної держави можливе лише при створенні чіткої правової бази його функціонування і певних організаційних заходів з його контролю. Тому за наявності лобізму слід оцінювати діяльність керівника з урахуванням існування як позитивного впливу лобістів і корисного їх внеску в механізм прийняття рішень, так і ймовірності їх згубної дії на систему державного управління [6, с. 51].

Протистояти у своїй діяльності нецивілізованому лобізму, бюрократизму, корупції та іншим порокам у державній службі керівник може лише за наявності у нього достатньої соціальної зрілості та професійної компетентності, що характеризується як сукупність знань, умінь і навичок, що сприяють ефективній реалізації конкретних напрямів державного управління.

Політична компетентність у керівників знаходить свій вияв у їх здатності і готовності формувати політичні мережі для реалізації тих чи інших соціальних рішень, використовуючи при впливі на суспільство взаємну зацікавленість і керівника як громадського діяча, і суспільства як об'єкта такого впливу.

Однак професійна компетентність і соціальна зрілість не з'являються стихійно, вони багато в чому обумовлені справжніми мотивами й щирим бажанням і прагненням працювати в системі державного управління. Але при цьому дуже важливо, перейшли вони на бік режиму через кар'єрні міркування, чи є вони послідовними, прихильниками проведення демократизації суспільства або вони флюгери в управлінській сфері.

Принципове значення, соціальна зрілість і професійна компетентність керівника мають при орієнтації його діяльності на реалізацію курсу інноваційного розвитку країни та здійснення модернізації економіки і всіх сфер суспільства.

Одночасно не можна не бачити процесів еволюції самого суспільства. Саме на цю особливість звернув увагу Президент України В.Ф. Янукович: "Суспільство ускладнюється, воно неоднорідне, багатомірне, складові його групи ведуть різний спосіб життя, мають різні смаки і погляди" [4]. У цих умовах "принципи управління повинні бути адекватними ідеологічному і культурному різноманіттю суспільства" [4].

При цьому одним з головних критеріїв оцінки роботи і рішень керівників стає рівень довіри з боку суспільства, узгодженість їх діяльності з громадською думкою.

У сучасних умовах зростає важливість соціокультурних аспектів в державному управлінні та їх вплив на соціально — політичну трансформацію діяльності керівника. Про це свідчать постійні дискусії з даного питання на всіх рівнях влади. За даними проведеного в жовтні 2012 р. дослідження Левада-Центру на запитання: "Яким шляхом має рухатися Україна" 58% респондентів висловилися за особливий шлях, 21% — за західний шлях, 14% — за радянський шлях [5, с. 141]. Це відображає собою не тільки поточний стан громадської думки, а й існування в Україні особливої, зумовленої соціокультурними детермінантами моделі взаємовідносин суспільства, індивідуума і влади.

Сьогодні ступінь довіри до влади і позитивної її оцінки з боку суспільства явно недостатній. Згідно з результатами проведеного в жовтні 2012 р. соціологічного опитування, позитивну оцінку діяльності заступникам прем'єра і міністрам дали лише 29,8% респондентів, тоді як 20,7% респондентів охарактеризували їх негативно [6, с. 32]. Результати того ж соціологічного опитування свідчать про значну соціально-психологічному відчуженість народу від влади, 54,2% респондентів заявили про своє нерозуміння дій влади, а 70,3% респондентів зазначили, що влада мало піклується про "простих" громадян [6, с. 33].

Тільки в результаті соціальної трансформації та соціалізації керівних кадрів, та їх діяльності може з'явитися нова еліта керівників. Якщо розглядати керівні кадри як певну соціальну групу, то її якісні характеристики в чималому ступені обумовлені її відкритістю для соціуму і формуються в процесі її взаємодії з соціумом. Тому важливим напрямком її діяльності стає підтримка зв'язків з громадськістю, роз'яснення громадянам сенсу і цілей конкретної діяльності у сфері державного управління, функцій того чи іншого її органу.

Україна зіткнулася з серйозною організаційною проблемою, на яку ще в 2003 р. звернув увагу Президент України Л.Д. Кучма: "В країні важкий кадровий голод на всіх рівнях і у всіх структурах влади" [11, с. 35].

У цих умовах система державного управління потребує таких професійно зрілих керівників, які здатні стати провідними суб'єктами модернізації та які б заручилися підтримкою суспільства і мобілізували всі його ресурси на здійснення прориву в реалізації модернізації.

Сьогодні важливо сформулювати вимоги, які пред'являються до провідних керівників та їх діяльності.

Перш за все, керівнику за наявності стійкого соціокультурного фундаменту, чітких світоглядних позицій і соціальної зрілості вкрай необхідною виявляється і його здатність проектувати різні аспекти модернізації та керувати ними. При цьому на передній план висувається потреба в узгодженні управлінської діяльності, прийнятті стратегічних та оперативних рішень та організації контролю їх виконання.

По-друге, соціалізація керівних кадрів означає не тільки підпорядкування їх діяльності цілям реалізації ключових соціальних зобов'язань перед суспільством,

а й потреби формування нових партнерських відносин з бізнесом. Це передбачає, перш за все, подолання впливу бізнес-еліти та олігархічних угруповань на керівників вищої ланки в країні і руйнування тісних зв'язків між ними. Формування нових партнерських відносин керівників у системі державного управління та бізнесу з урахуванням посилення соціальної орієнтації функціонування бізнесу, активізації його участі у державних соціальних програмах [3].

По-третє, соціалізація діяльності керівників означає застосування таких управлінських технологій, які б дозволили домогтися інноваційного прориву, що означає такий інноваційно-технологічний розвиток, основу якого складає великомасштабне освоєння і розповсюдження базисних інновацій в ключових сферах економіки. Йдеться про механізми управління, що припускають облік і поділ відповідальності і ризиків держави, науки і бізнесу на всіх етапах науково-технічного розвитку.

По-четверте, соціалізація суб'єкта управління означає оволодіння такою важливою якістю, як динамізм, тобто здатність до швидкої і конструктивної реакції на зміни реальності.

Розкриваючи зміст соціальної трансформації діяльності керівників, слід включити в неї таку якісну ознаку, як приданість почуття відповідальності. Відповідальність суб'єкта державної влади В.Н. Савін розуміє "як відповідальність державної влади і посадових осіб перед народом, населенням відповідної території за невідповідність їх діяльності мандату довіри, що виражається в їх нездатності виробляти і здійснювати стратегію, рішення з користю для блага людей" [2, с. 102].

Іншими словами, кінцевим результатом трансформації механізмів державного управління і самих керівних кадрів на шляху їх соціалізації має стати становлення нової соціально-орієнтованої правлячої еліти.

До такої еліти, як верхівки управлінських кадрів, повинні пред'являтися підвищені вимоги: їй мають бути притаманні високі професійні, ділові, морально-етичні якості, високий рівень правосвідомості і здатність взаємодії з суспільством, а також вона повинна бути носієм високих моральних норм.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах вкрай важливо, щоб правляча еліта не була застиглим соціальним утворенням, закритим по відношенню до суспільства і нерухомим всередині себе. Ця еліта розглядається як соціальний шар, що володіє таким становищем у суспільстві і такими якостями, які дозволяють керувати суспільством чи робити істотний вплив на процеси управління ним, впливати на ціннісні орієнтації та поведінкові стереотипи в суспільстві, активніше, результативніше, ніж всі інші верстви суспільства брати участь у формуванні тенденцій розвитку суспільства, виникнення та вирішення соціальних конфліктів і одночасно володіючи набагато більшим, ніж інші групи, суверенітетом у формуванні свого власного становища у виборі своєї групової орієнтації".

В Україні становлення нової соціальної еліти — складний і тривалий процес, що носить по своїй сутності об'єктивний характер. Така еліта формується, в першу чергу, в процесі регулярної взаємодії керівних кадрів з інтелектуальною елітою суспільства [9].

Тим часом в останні два десятиліття істотно ослабла роль інтелектуальної еліти з точки зору позитивного впливу на механізми управління країною. Причин тут багато. Але головною є помітне інституційне ослаблення інтелектуальної еліти в суспільстві. Тільки в міру розгортання демократизації країни і практичного переходу на рейки інноваційного розвитку слід очікувати зростання попиту на інтелектуальну еліту та її відродження, і, як наслідок, посилення її прогресивного впливу на соціальну трансформацію правлячої еліти.

Література:

1. Бойків В.Е. Соціально-політичні ціннісні орієнтації України: зміст і можливі ресурси / В.Е. Бойків // Вісник КНУ. — 2011, — № 6. — С. 43—48.
2. Бутирська Т.О. Державне будівництво: стан, суперечності, перспективи розвитку в Україні: [монографія] / Т.О. Бутирська. — К.: Вид-во НАДУ, 2010. — 484 с.
3. Горшков М.К. Соціальні фактори модернізації українського суспільства з позиції соціологічної науки / М.К. Горшков // Социс. — 2011. — № 12. — С. 54—60.
4. Державне управління: основи теорії, історія і практика: [навчальний посібник] / [В.Д. Бакуменко, П.І. Надолшній, М.М. Іжа, Г.І. Арабаджи]. — Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. — 394 с.
5. Колодій А. Методологічне забезпечення науки "Державне управління" / Колодій А. // Проблеми й тенденції розвитку галузі науки "Державне управління" в Україні: [зб. матеріалів симп. за міжнар. участю]. — К.: Вид-во НАДУ, 2011. — С. 10—12.
6. Магомедов К.О. Соціологія державної служби. Вид. 2-е перероб. і доп. / К.О. Магомедов. — М.: Вид-во РАГС, — 2012. — 184 с.
7. Малиновський Г.Г. Кадровий виклик. Нотатки для Президента [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nonlin.ru/prjnt/897>
8. Малиновський В. Я. Державне управління: [навчальний посібник] / Малиновський В. Я. — К.: Атіка, 2010 — 608 с.
9. Медведєв Д.А. Виступ на засіданні Державної ради з питань розвитку політичної системи України. 22.01.2011 р. / Стенографічний звіт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/transcripts/6693>
10. Фадеєва Л.А. Теорія і політика інноваційного розвитку та інновації в політиці. Круглий стіл журналу Поліс та Інституту соціології РАН / Л.А. Фадеєва // Поліс. — 2012. — № 12. — С. 34—39.

References:

1. Bojkiv, V.E. (2011), "Socio-political value orientations Ukraine: the meaning and possible resources", Visnyk KNU, vol. 6, pp. 43—48.
2. Butyrs'ka, T.O. (2010), Derzhavne budivnytstvo: stan, superechnosti, perspektyvy rozvytku v Ukraini [State building: progress, contradictions, prospects in Ukraine], Vyd-vo NADU, Kyiv, Ukraine.
3. Horshkov, M.K. (2011), "Social factors modernization of Ukrainian society from the standpoint of social science", Sotsys, vol. 12, pp. 54—60.
4. Bakumenko, V.D. (2009), Derzhavne upravlinnia: osnovy teorii, istoriia i praktyka [Public administration: foundations of the theory, history and practice], ORIDU NADU, Odessa, Ukraine.
5. Kolodij, A. (2011), "Methodological support of science "Public Administration", Proceedings of a symposium with international participation, Vyd-vo NADU, Kyiv, Ukraine, pp. 10—12.
6. Mahomedov, K.O. (2012), Sotsiologhiia derzhavnoi sluzhby [Sociology of public service], Vyd- vo RAHS, Mykolayiv, Ukraine.
7. Malynovs'kyj, H.H. (2011), Kadrovij vyklyk. Notatky dlia Prezydenta [HR challenge. Notes to the President], available at: <http://www.nonlin.ru/prjnt/897> (Accessed 15 Oct 2011).
8. Malynovs'kyj, V.Ya. (2010), Derzhavne upravlinnia [State management], Atika, Kyiv, Ukraine.
9. Medvediev, D.A. (2011), "Speech at the meeting of the State Council on questions on the development of the political system of Ukraine. 22.01.2011" available at: <http://www.kremlin.ru/transcripts/6693> (Accessed 07 May 2011).
10. Fadiev, L.A. (2012), "Theory and policy of innovation development and innovation in politics", Polis, vol. 12, pp. 34—39.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2014 р.